

"Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға арналған стратегиясын бекіту туралы" Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы туралы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2005 жылғы 21 қыркүйектегі N 930 Қаулысы

Қазақстан Республикасының Үкіметі **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

"Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға арналған стратегиясын бекіту туралы" Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы Қазақстан Республикасы Президентінің қарауына енгізілсін.

Қазақстан Республикасының

Премьер-Министрі

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ
ЖАРЛЫҒЫ Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және
есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға
арналған стратегиясын бекіту туралы**

Қазақстан Республикасында нашақорлықтың және есірткі бизнесінің таралуына тиімді мемлекеттік және қоғамдық қарсы іс-қимыл жасауды одан әрі қалыптастыру мақсатында **ҚАУЛЫ ЕТЕМІН:**

1. Қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға арналған стратегиясы бекітілсін.
2. Қазақстан Республикасының Үкіметі тиісті шешімдер әзірлеу кезінде осы Стратегияның негізгі ережелерін басшылыққа алсын.
3. Осы Жарлық қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының

Президенті

Қазақстан Республикасы

Президентінің

2005 жылғы " ___ " _____

N ___ Жарлығымен

бекітілген

Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға арналған стратегиясы

1. Кіріспе

Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2006-2014 жылдарға арналған стратегиясы (бұдан әрі - Стратегия) Қазақстан қоғамының гүлденуі, Қазақстан Республикасы азаматтарының құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мүддесінде әзірленді.

Стратегия "Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясын одан әрі іске асыру жөніндегі шаралар туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2001 жылғы 4 желтоқсандағы N 735 Жарлығының негізгі ережелеріне жауап береді, онда нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес Үкіметтің басым міндеті болып айқындалған. Мұнда Шанхай Ынтымақтастық Ұйымына мүше-мемлекеттердің басшылары 1999 жылғы 25 тамызда жариялаған Бішкек декларациясының ережелері, 2000 жылғы 21 сәуірде Ташкент қаласында Орталық Азия Экономикалық Қоғамдастығына қатысушы мемлекеттердің басшылары қол қойған "Терроризмге, саяси және діни экстремизмге, ұлтаралық ұйымдасқан қылмысқа және Тараптардың тұрақтылығына өзге де қауіп-қатер төндіруге қарсы күрес жөніндегі бірлескен іс-қимыл туралы шарттың" ережелері ескерілген.

Стратегия ахуалға және ел Президентінің 2005 жылғы 18 ақпандағы "Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында" атты Қазақстан халқына

Жолдауында айтылған есірткіге қарсы күрес саласындағы қызметтің перспективаларына берілген бағаға негізделген, онда нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес мемлекеттің басым міндеттерінің бірі ретінде көрініс тапқан.

Стратегияның заңнамалық базасын "Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы" Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі Заңы құрайды. Сондай-ақ осы саладағы басқа да нормативтік құқықтық актілердің ережелері ескерілген.

Стратегияның мазмұнында Президенттің 2000 жылғы 16 мамырдағы N 394 Жарлығымен бекітілген алдыңғы Қазақстан Республикасындағы нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2001-2005 жылдарға арналған стратегиясын іске асыру барысында қол жеткізілген және оның 2000-2001, 2002-2003 және 2004-2005 жылдарға арналған Бағдарламаларын орындау үшін қабылданған нәтижелер баяндалған.

Осы Стратегия Қазақстан Республикасы Қауіпсіздік Кеңесінің отырысы 2005 жылғы 20 мамырдағы N 3 хаттамасының екінші мәселесі 1-тармағының 1)

тармақшасына сәйкес, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 13 сәуірдегі N 411 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында нашарлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2004-2005 жылдарға арналған бағдарламасының 1-тармағын орындау үшін әзірленді.

2. Проблеманың жай-күйін талдау

Қазіргі таңда Қазақстан қоғамының алдында тұрған көптеген проблемалардың ішінде ел халқының денсаулығына және тұтастай алғанда ұлттық қауіпсіздікке төнген жаһандық қатер ретінде нашарлықтың және есірткі бизнесінің өсу проблемасы сенімді түрде алдыңғы орындардың біріне шығып келеді. Соңғы 10 жыл ішіндегі Қазақстандағы есірткі ахуалына жасалған талдау республикадағы есірткі ахуалы тұрақты теріс серпіні бар айтарлықтай шиеленіспен сипатталатындығын куәландырады. Есірткі ахуалының күрделенуі бірқатар ішкі қайшылықтарға ғана емес, сонымен қатар сыртқы геосаяси процестерге де байланысты.

Қазіргі кезде Орталық Азия өңірі әр алуан шығу түрлері мен нысандардағы есірткілердің экспансиясына ұдайы ұшырап отыр. Оның негізгі себептері:

1) есірткі қауіпінің көзі болып табылатын мемлекеттерге тікелей жақындығы, Еуропаға есірткі құралдарын контрабандалық жеткізу үшін географиялық жағынан қолайлы орналасуы және кеңейіп келе қатқан транзиттік мүмкіндіктер;

2) шекараларының ұзындығы және соған байланысты сырттан есірткінің енуінен жеткілікті түрде қорғалмауы;

3) Ауғанстанда есірткі заттарын өндірудің одан әрі өсуі, есірткі зертханаларының елдің Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығымен (ТМД) тікелей шектесетін солтүстік провинцияларына көшірілуі және құрылуы;

4) Еуропадан келетін синтетикалық есірткілер контрабандасы көлемінің ұлғаюы болып отыр.

Республика өзінің географиялық орны жағынан іс жүзінде есірткіні заңсыз өндірудің және өткізудің әлемдік рыноктары мүдделерінің "қыспағына" түсіп отыр, бұл есірткі бизнесімен байланысты халықаралық қылмыстық ұйымдар мен топтардың мүдделері аясына біздің еліміздің енуіне объективті түрде ықпал етеді. 2004 жылы көп сатылы шұғыл іс-шараларды өткізу және есірткінің бір жолғы ірі партияларын алып қою нәтижесінде 2003 жылдың осыған ұқсас кезеңімен салыстырғанда 432,3 % артық есірткі құралдары заңсыз айналымға жіберілмеді, 192,518 кг-ға қарағанда 2003 жылы 1769,020 кг.

Қазақстан аумағымен есірткі жолдарының өтуі республикада есірткіге тәуелді азаматтар санының көбеюіне әкеп соғуда. Ұйымдасқан қылмыстық топтардың есірткі бизнесін бақылауға алуға тырысатынына байланысты Қазақстанға есірткіні әкелу және оның аумағы арқылы транзиті көлемінің одан әрі ұлғаятынын, сондай-ақ ірі "

тиеу-түсіру пункттерінің" құрылатынын болжауға болады. Тиісінше елде қылмыстық қызметке тартылатын азаматтар санының ұлғаю мүмкіндігі артады.

Қалыптасқан жағдайға жүргізілген талдау негізінде тіркелген есірткі қылмыстары санының ұлғаюы туралы қорытынды жасау қажет. Мәселен, 2003 жылы олардың 9 мыңнан астамы, 2004 жылы 11 мыңнан астамы тіркелген, ал 2005 жылдың бірінші жарты жылдығында Қазақстанда 5 мыңға жуық аталған санаттағы қылмыстар анықталды, заңсыз айналымнан 7,6 тонна шамасындағы әртүрлі есірткі құралдары а л ы н д ы .

Елдегі криминогендік ахуалды қалыптастыратын басты факторлардың қатарына ұйымдасқан қылмыстық топтардың қызметі мен сыбайлас жемқорлықты жатқызған жөн. Көлеңкелі экономиканың жұмыс істеуі, контрабанданың, стратегиялық шикізат ресурстарының бақылаусыз әкетілуінің кеңейіп отырған ауқымы және т.б. олардың қылмыстық ықпалының нәтижесі болып табылады.

Есірткі бизнесінің ауқымын кеңейту үшін ұйымдасқан қылмыстық топтар билік өкілдері арасында байланыс орнатуға ұмтылады, шекара маңындағы аудандардағы жалпы ахуалға ықпал етуге, оларды есірткі контрабандасының тиеу-түсіру базаларына айналдыруға тырысады. Орталық Азияның шекаралас мемлекеттеріндегі қоғамдық-саяси ахуалдың тұрақсыздығы осыған тағы бір дәлел. Әр түрлі топтарға жеткілікті түрде қатты қысым жасауды қамтамасыз ететін есірткі лоббилерінің құрылу мүмкіндігі де елеулі қауіп төндіреді.

Халықаралық есірткі синдикаттары мен ұйымдасқан қылмыстық топтардың Қазақстанның аумағын есірткілерді тасымалдау үшін транзиттік дәліз ретінде пайдаланудан өте жоғары пайда табуы біздің азаматтардың көпшілігін есірткіні пайдалануға тартуға жағдай жасайды. Осыдан аса мол пайда түсіру - нашақорлықтың өсуінің негізгі себептерінің бірі. Бірақ есірткі саудасынан түскен кірістерді "жылыстату" фактілері іс жүзінде анықталмайды.

Нәтижесінде республикада есірткіні пайдаланатын адамдар санының (2004 жылы - 47903 адам, 2005 жылдың 6 айы - 51633 адам), сондай-ақ есірткіні өткізу фактілерінің (2004 жылы - 4435, 2005 жылдың 6 айы - 2334) өсуі байқалады.

Қазақстан үшін қысқа мерзімді және орта мерзімді перспективада есірткі бизнесі мен нашақорлықтың өсу проблемасы қоғамның мынадай маңызды салаларына елеулі н ұ қ с а н к е л т і р у і м ү м к і н :

Әлеуметтік салада - бұл ұлттың салауатты тектік қорының сақталуына төнген қауіп.

Бас прокуратура Құқықтық статистика және арнайы есептер комитетінің деректеріне сәйкес (2005 жылғы 30 маусымдағы жағдай бойынша) есірткі құралдары мен психотроптық заттарды теріс пайдаланатын 51633 адам есепте тұрады, бұл 2004 жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 8,6 % артық, оның ішінде 4866 әйел (4,1 % артық), 3942 кәмелетке толмағандар (өсуі үш есе), қоса алғанда 14 жасқа дейінгілер -

771 (294,1 % артық). Әйелдер мен кәмелетке толмағандар арасында есірткіге тәуелділер санының өсіп отырғаны айрықша алаңдаушылық тудырып отыр.

Егер тәуелсіз зерттеулердің деректеріне жүгінсек, онда ахуал бұдан да нашар және еліміздің әрбір 11-ші тұрғыны есірткі қауіпі аймағына түседі.

Саяси салада - бұл есірткі мафиясы өңірлік және ұлттық тұрақтылыққа мүдделі болмайтынынан туындайтын қауіп. Есірткіден түсетін мол пайда Орталық Азия өңірі мемлекеттеріне күйретуші әсер ететін күштерді қолдауға жұмсалады. Есірткі проблемасы халықаралық терроризм және діни экстремизм проблемасымен тығыз ұштасқан. Есірткіні сатудан түсетін қаражат Орталық Азия өңіріндегі экстремистік ұйымдарды қаржыландырудың негізгі көздерінің бірі болып табылады.

Экономикалық салада - бұл өтпелі кезеңде есірткі бизнесінің дамуы мен нашақорлықтың өсуі үшін қолайлы жағдайлар туғызатын экономикалық проблемалардың шиеленісуі. Орталық Азия елдеріндегі есірткі ахуалының нашарлауына ықпал ететін факторлардың қатарында халық кедейшілігінің жоғары деңгейінің сақталуын, жұмыссыздықты және шаруашылық қызметінің көлеңкеленуін а т а п а й т у ғ а б о л а д ы .

Бүгінгі таңда Қазақстанда есірткі рыногын қарқынды құрылымдық қайта құру жүруде: өсімдік тектес дәстүрлі есірткілерді (марихуана, гашиш және т.б.) "ауыр" есірткілерге (ең алдымен героин) ауыстырудың белсенді процесі жүріп жатыр. Белсенділігі жоғары, қымбат тұратын және денсаулыққа анағұрлым қауіпті синтетикалық есірткі құралдары мен психотроптық заттарды (ЛСД, Экстаздар, амфетаминдер) пайдалану артып отыр.

Қазақстанның барлық облыстарында, Астана және Алматы қалаларында Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты жүргізген 18 жастан асқан 12000 адам қатысқан әлеуметтік сауалнаманың нәтижелері де қалыптасқан ахуалдың күрделілігі мен оның маңыздылығын дәлелдейді. Қазақстандықтардың басым көпшілігі нашақорлық пен есірткі бизнесінің таралуын барынша күрделілердің бірі деп есептейді. Атап айтқанда сауал салынғандардың 30,3 %-ы есірткінің таралуы - Қазақстан үшін ең өткір проблема деп мәлімдеген.

Әділет министрлігі Қылмыстық-атқару жүйесі комитетінің деректері бойынша 2003 жылы түзеу мекемелерінде ұсталатын сотталғандарда 15561 наркологиялық ауытқу тіркелген (2002 жылы 14375), олардың 8871-і есірткі препараттарын пайдалану салдарынан болған. 2005 жылғы 1 сәуірдегі жағдай бойынша түзеу мекемелерінде 4094 есірткіге тәуелді адам ұсталады, олардың 2560-ы мәжбүрлеп емделеді, 1534-і сот шешімі бойынша емдеуден босатылған, 425-і әйелдер, 7-і кәмелетке толмаған жасөспірімдер. 2004 жылдың осындай кезеңінде 4364 есірткіге тәуелді адам ұсталған, олардың 2637-і мәжбүрлеп емделген, 1727-і сот шешімі бойынша емдеуден босатылған, 557-і әйелдер, 17-і кәмелетке толмағандар.

Наркологиялық ауытқулармен ауыратын адамдарды емдеуді және оңалтуды,

есірткіге деген сұранысты қысқартуға бағытталған мақсатты республикалық және өңірлік бағдарламаларды іске асыруды, нашакорлықты емдеудің қазіргі заманғы әдістерін әзірлеуді және енгізуді, сондай-ақ нашакорлыққа анағұрлым көп ұшыраған өңірлерді анықтауды құрамында Нашакорлықтың медициналық-әлеуметтік проблемалары Республикалық ғылыми-практикалық орталығы (бұдан әрі - НМӨП РҒПО), "Психиатрия, психотерапия және наркология республикалық ғылыми-практикалық орталығы" мемлекеттік мекемесі бар денсаулық сақтау ұйымдары, сондай-ақ жергілікті денсаулық сақтау органдарының наркологиялық қызметі жүзеге асырады.

2005 жылдың 6 айында нашакорлықпен бастапқы ауыру 100 мың тұрғынға шаққанда 323 оқиғаны құрады (2003 жылы - 318). Бастапқы ауырудың жоғары көрсеткіштері Павлодар (828), Атырау (735), Шығыс Қазақстан (526), Ақмола (492) және Қарағанды (373) облыстарында тіркелді.

Есірткіге тәуелділердің арасында АҚТҚ-ЖҚТБ-нің таралу проблемасы айрықша алаңдаушылық тудырады. "СПИД" Республикалық орталығының деректері бойынша 2005 жылдың 1 шілдесінде Қазақстанда АҚТҚ жұқтырған 5090 адам ресми түрде тіркелген, оның ішінде инъекциялық есірткілерді пайдаланатындар 63,4 % құрайды. Осы ретте АҚТҚ-ны жыныстық жолмен жұқтыру 25,5 % құрайды.

Нашакорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес проблемалары айқын халықаралық сипатқа ие, осыған байланысты тек мемлекеттік деңгейде ғана шешілуі мүмкін емес.

Қазақстан есірткіге қарсы қызметтегі халықаралық ынтымақтастықты одан әрі дамытуда айтарлықтай ілгерілеушіліктерге қол жеткізді. Бірқатар үкіметаралық және ведомствоаралық келісімдер мен шарттар жасалды. ТМД мемлекеттерімен қатар АҚШ, Канада және Еуропалық Одақ елдері осы саладағы біздің дәстүрлі әріптестерімізге айналады.

Солай бола тұрса да, проблема өткірлігін жоғалтқан жоқ, оған бір-бірімен өзара байланысты бірқатар факторлар әсер етеді, олардың бірі біздің еліміз арқылы есірткі, ең алдымен Ауғанстанда жасалған есірткі трафиінің күшеюі болып табылады. Ауғанстанның ішінде және одан тысқары жерлерде әлеуметтік-экономикалық және құқық қорғау шаралары кешенін іске асыруды шұғыл қолға алу қажеттілігі барған сайын артып отыр.

Сонымен бірге уәкілетті мемлекеттік органдар қабылдап жатқан есірткі бизнесіне қарсы кешенді іс-қимыл жөніндегі шаралар қалыптасқан жағдайға толық барабар емес, есірткіге тәуелділіктің алдын алу, онымен ауыратын адамдарды емдеу және кейіннен оңалту проблемасы тиісті деңгейде шешілмейді.

Проблеманың өткірлігі осы бағыттағы жұмыстың барынша жетілдірілген нысандары мен әдістерін әзірлеу және іске асыру қажеттілігін негіздейді.

3. Стратегияның мақсаты мен міндеттері

Стратегияның мақсаты Қазақстан Республикасында нашақорлық пен есірткі бизнесіне қарсы мемлекеттік және қоғамдық іс-қимыл жасаудың толық ауқымды жүйесін құру болып табылады.

Стратегияның ең маңызды міндеттерінің қатарынан мыналарды айқындау қажет:

- 1) нашақорлыққа қарсы насихатты күшейту;
- 2) есірткіге тәуелді адамдардың алдын алу, оларды ерте анықтау, тиімді емдеу және әлеуметтік оңалту жөніндегі іс-шаралардың тиімділігін арттыру;
- 3) есірткі бизнесіне қарсы күресте ведомствоаралық өзара іс-қимыл жасасуды нығайту;
- 4) нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күресте халықаралық ынтымақтастықты кеңейту;
- 5) уәкілетті мемлекеттік органдардың, сондай-ақ нашақорлықтың алдын алуға және оны емдеуге маманданған медициналық мекемелердің материалдық-техникалық әлеуетін нығайту;
- 6) наркологиялық қызметті реформалау мен дамыту процесін жаңғырту, түрлендіру және тиімді ғылыми-ақпараттық сүйемелдеу;
- 7) наркология саласында кадрлар даярлау жүйесін және білім беру бағдарламаларын жетілдіру;
- 8) есірткіге қарсы қызметті реттейтін заңнамалық базаны жетілдіру.

Стратегияның белгіленген мақсатына қол жеткізуге әсер ететін негізгі факторлар:

- 1) мемлекеттің мүдделі құзыретті органдарын үйлестіру, олардың кәсібилігі және бірлігі;
- 2) халықтың және үкіметтік емес ұйымдардың, оның ішінде жастар ұйымдарының қалың көпшілігін қолдау;
- 3) жеткілікті түрде қаржылық-техникалық жарақтандыру;
- 4) Стратегияны іске асырудың кезеңділігі мен жоспарлылығы (Нашақорлықтың алдын алу және есірткі бизнесіне қарсы күрес жөніндегі өңірлік және салалық бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру) болып табылады.

4. Мақсаттарға қол жеткізу және басым міндеттерді шешу жөніндегі негізгі шаралар

Әлемдік тәжірибені және өңірдегі жағдайдың даму ерекшеліктерін ескере отырып, Қазақстанда нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес 2006-2014 жылдары мынадай құрамдас бөліктер есебінен жүзеге асырылуы тиіс:

- 1) нашақорлықтың бастапқы алдын алу;
- 2) есірткілерді теріс пайдаланатын адамдарды емдеу және әлеуметтік оңалту;

3) есірткі құралдарының, психотроптық заттардың және прекурсорлардың заңсыз айналымының жолын кесу;

4) есірткі құралдарының, психотроптық заттардың және прекурсорлардың айналымына мемлекет белгілеген тиімді бақылауды қамтамасыз ету.

Нашақорлық пен есірткі бизнесін жеңу процесінің үдемелі дамуы мүддесінде Стратегияны іске асыру үш кезеңге бөлінген: 2006-2008 жылдарды қамтитын 1-кезең; 2-кезең - 2009-2011 жылдар; 3-кезең - 2012-2014 жылдар. Тиісінше Стратегия оның негізінде нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің мемлекеттік, салалық және өңірлік бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру арқылы кезең-кезеңмен орындалатын болады.

Бұл ретте 1-ші кезеңнің мақсаттары есірткіні теріс пайдаланудың және олардың заңсыз айналымының өсуін тоқтату, есірткілердің таралуын қоғамға барынша аз қауіп келтіретін деңгейге дейін кезең-кезеңмен қысқарту үшін жағдайлар жасау, атап айтқанда:

1) психикалық белсенді заттарға (бұдан әрі - ПБАЗ) тәуелді адамдар профилактикасының, диагностикасының, оларды емдеудің, оңалтудың, қайта әлеуметтендірудің қазіргі заманғы технологияларын әзірлеуді қамтамасыз ететін ғылыми-ақпараттық бағыттағы іс-шараларды;

2) әлеуметтік салада есірткіге қарсы қызметті реттейтін нормативтік құқықтық базаны әзірлеуді көздейтін нормативтік-құқықтық бағыттағы іс-шараларды;

3) наркологиялық емдеу-профилактикалық мекемелердің құрылымын, технологиясын, штаттық кестесін және материалдық-техникалық базасын қазіргі заманғы наркологиялық көмек көрсетуді ұйымдастырудың заңнамамен бекітілген стандарттарына сәйкес келтіруді көздейтін ұйымдастырушылық бағыттағы іс-шараларды;

4) наркологиялық, психотерапиялық, медициналық-әлеуметтік көмек көрсету жүйесінде наркология, психотерапия, клиникалық және консультативтік психология бейіндері бойынша мамандардың диплом алдындағы және дипломнан кейінгі даярлығының жаңа біліктілік және білім беру стандарттарын әзірлеуді және бекітуді, жоғарыда аталған мамандықтар бойынша ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлаудың арнайы бағдарламаларын әзірлеуді көздейтін іс-шараларды;

5) тесттен өтетін әр адамның химиялық және психологиялық тәуелділікке тартылу қатері дәрежесін анықтай отырып, осы қатерлерді төмендету жөнінде барынша оңтайлы ұсынымдар беріп, автоматтандырылған психологиялық тестілеудің арнайы компьютерлік бағдарламаларын әзірлеу, мектеп және отбасылық есірткіге қарсы бейне қорларды әзірлеу, қағаз және магнитті тасымалдағыштардағы мектептің есірткіге қарсы кітапханасын әзірлеу, "Тиімді отбасының өздігінен оқыту құралын" және "Тиімді ата-ананың өздігінен оқыту құралын" дайындау және НМӨП РҒПО жанынан психологиялық-педагогикалық алдын алу, оңалту және әлеуметтік қайта бейімдеу

ғылыми-эксперименттік зертханасын ұйымдастыру және жарақтандыру жөніндегі бастапқы-профилактикалық бағыттағы іс-шараларды;

6) клиникалық хаттамаларды (стандарттарды) әзірлеу, психикалық белсенді заттарға тәуелді адамдардың диагностикалау, емдеу, оңалту, наркологиялық көмектің алуан түрлі бағдарламаларын және наркологиялық қызмет көрсетулердің түр-түрін әзірлеу жөніндегі қайталама алдын алу бағытындағы іс-шараларды;

7) үшінші алдын алу бағдарламаларын және қызметтердің тиісті түр-түрін әзірлеу жөніндегі үшінші алдын алу бағытындағы іс-шараларды;

8) Қазақстан Республикасындағы есірткіге қарсы қызметтің негізгі субъектілерінің бірлескен жоспарларын әзірлеу жөніндегі үйлестіру бағытындағы іс-шараларды;

9) Орталық Азия елдері үшін білім беру және ресурстық орталық ұйымдастыру жөніндегі халықаралық ынтымақтастық және НМӘП РФПО базасында наркология және психотерапия бойынша халықаралық конференциялар өткізу іс-шараларын;

10) кейіннен оларды ТМД-ға қатысушы-мемлекеттердің осындай жүйелеріне біріктіре отырып, жедел, статистикалық, есепке алу және өзге де деректермен алмасудың ведомствоаралық автоматтандырылған жүйелерін құру жөніндегі іс-шараларды ;

11) мемлекеттік шекараның бүкіл периметрі бойынша шекаралық бақылауды күшейту жөніндегі іс-шараларды іске асыру болып табылады.

2-ші кезең Қазақстан Республикасы халқының арасында психикалық белсенді заттарға тәуелділіктің таралуының өсуінің әлеуметтік қауіпті үрдістеріне тосқауыл қоюды және кері дамытуды, яғни:

1) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау жүйесіне және әлеуметтік саласына есірткіге қарсы инновациялық технологияларды кең көлемде енгізу, Қазақстан Республикасының халқына наркологиялық көмек көрсетуді жаңарту жүйесі қызметінің тиімділігінің ұдайы мониторингі жөніндегі ғылыми-ақпараттық бағыттағы іс-шараларды ;

2) денсаулық сақтау мекемелерінің және әлеуметтік саланың есірткіге қарсы қызметін реттейтін жаңартылған заңнамалық және өзге де нормативтік базаны бекіту және енгізу жөніндегі нормативтік-құқықтық бағыттағы іс-шараларды;

3) Қазақстан Республикасының халқына психотерапиялық, медициналық-психологиялық, консультативтік-психологиялық, әлеуметтік-психологиялық көмек көрсетуді реформалау, жоғарыда аталған мамандандырылған көмек көрсету жүйесінің (алдын алу есірткіге қарсы аспект) қызметі тиімділігінің мониторингі жөніндегі ұйымдастырушылық бағыттағы іс-шараларды ;

4) денсаулық сақтау жүйесі мен әлеуметтік сала мамандарын қазіргі заманғы есірткіге қарсы технологиялар бейіні, ғылыми-педагогикалық кадрларды арнайы бағдарламалар бойынша және шетелдік үздік оқу орындары мен клиникаларында

оқыту бойынша біліктілігін арттыруға және кең көлемде оқытуға, тәрбие және білім беру жүйесінде педагогтарға, мектеп психологтарына, әлеуметтік педагогтарға, әлеуметтік қызметкерлерге, әлеуметтік жұмыс жөніндегі мамандарға арналған есірткіге қарсы тақырып бойынша арнайы білім беру циклдарын өткізуге бағытталған іс-шараларды;

5) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау жүйесі мен әлеуметтік саласына алдын алудың, диагностиканың, емдеудің оңалтудың және қайту әлеуметтендірудің инновациялық технологияларын кеңінен енгізу, есірткіге тәуелділердің контингентін медициналық-әлеуметтік оңалтудың тиімді бағдарламаларымен толыққанды қамту жөніндегі қайталама алдын алу бағыттағы іс-шараларды;

6) осы бағдарламалармен іс жүзінде есірткіні егу арқылы тұтынатындардың кемінде 80 %-ын қамту және 20 %-ын толыққанды емдеу-оңалту бағдарламаларына ауыстыруға қол жеткізе отырып, Қазақстан Республикасының наркологиялық көмек көрсету жүйесіне үшінші алдын алудың әзірленген бағдарламаларын кең көлемде енгізу жөніндегі үшінші алдын алу бағытындағы іс-шараларды;

7) әлеуметтік саланың негізгі агенттерінің есірткіге қарсы қызметтің бірлескен жоспарларын орындауы жөніндегі үйлестіру бағытындағы іс-шараларды;

8) Орталық Азия өңіріндегі халықаралық білім беру және ғылыми-ақпараттық (ресурстық) орталықтардың белсенді қызметі жөніндегі халықаралық ынтымақтастық бағытындағы іс-шараларды, Қазақстан Республикасында халықаралық есірткіге қарсы жобаларды іске асыру. Қазақстан мен Орталық Азия өңірлерінің мүдделерін ескере отырып, Біріккен Ұлттар Ұйымының (БҰҰ) есірткіге қарсы күрес саласындағы шешімдерін шығаруға қатысу мақсатында БҰҰ-ның есірткі құралдары жөніндегі комиссиясындағы және оның қосалқы органдарындағы Қазақстанның жұмысын ж а н д а н д ы р у к ө з д е л е д і .

3-ші кезеңде Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткінің заңсыз айналымына қарсы тиімді мемлекеттік және қоғамдық іс-қимыл жасаудың қалыптасқан кең ауқымды жүйесін одан әрі жетілдіру көзделеді:

1) есірткіге қарсы қызметтің ғылыми ақпараттық қамтамасыз етілуін жетілдіру, әлеуметтік саладағы есірткіге қарсы белсенділік тиімділігінің ұдайы мониторингінің жүйесін жетілдіру жөніндегі ғылыми-ақпараттық бағыттағы іс-шаралар;

2) Қазақстан Республикасының халқына наркологиялық көмек көрсету жүйесінде әзірленген нормативтік құқықтық базаның тиісті заңнамалық актілері мен ережелерінің мүлтіксіз орындалуын бақылау жөніндегі нормативтік құқықтық бағыттағы іс-шаралар;

3) наркологиялық бейіндегі емдеу-профилактикалық мекемелер мен Қазақстан Республикасының әлеуметтік саласында жұмыс істейтін есірткіге қарсы бағыттағы басқа да ұйымдардың құрылымын, технологиясын, кадрлық қамтамасыз етілуін одан әрі жетілдіру жөніндегі ұйымдастырушылық бағыттағы іс шаралар аталған

ұйымдардың қызметі тиімділігінің мониторингі жүйесін жетілдіру;

4) денсаулық сақтау жүйесінде және әлеуметтік секторда жұмыс істейтін наркологиялық бейіндегі мамандардың дипломдық және дипломнан кейінгі даярлық жүйесін одан әрі жетілдіру жөніндегі біліктілікті арттыруға, инновациялық білім беру бағдарламаларын кең ауқымда іске асыруға бағытталған іс-шаралар;

5) тиісті диагностикалық және алғашқы алдын алу бағдарламаларының тиімділігін арттыру, негізгі әлеуметтік індеттерге (АҚТҚ/ЖҚТБ-мен бірге жүретін нашақорлық, қылмыс, терроризм, діни экстремизм) тартуға халықтың психологиялық тұрақтылығын арттыру жөніндегі бастапқы алдын алу бағытындағы іс-шаралар;

6) тиімділіктің 35-40 % (медициналық-әлеуметтік оңалту бағдарламасы аяқталғаннан кейінгі бір жыл ішіндегі ремиссия көрсеткіші) қол жеткізе отырып, психикалық белсенді заттарға (ПБАЗ) тәуелділерді медициналық-әлеуметтік оңалту бағдарламаларын одан әрі жетілдіру жөніндегі қайталама алдын алу бағытындағы іс-шаралар;

7) есірткіні егу арқылы тұтынушыларды медициналық-әлеуметтік бағдарламаларға тарту есебінен оларды толыққанды қамту және жалпы санын азайту, есірткіге тәуелділер арасында АҚТҚ/ЖҚТБ-нің таралуына тиімді тосқауыл қою жөніндегі үшінші алдын алу бағытындағы іс-шаралар;

8) әлеуметтік есірткіге қарсы қызмет саласында мультисекторалдық ынтымақтастықты бірлесіп жоспарлаудың және үйлестірудің сапасын жақсарту жөніндегі үйлестіру бағытындағы іс-шаралар;

9) халықаралық есірткіге қарсы қызметтің белсенділігі мен тиімділігін арттыру жөніндегі халықаралық ынтымақтастық саласындағы іс-шаралар.

5. Нашақорлықтың бастапқы алдын алу

Қазақстандық қоғамды есірткілендірудің әлеуметтік мәдени факторлары (моральдық-этикалық нормалар мен мінез-құлық құндылықтарының бұзылуы, басты мәдениетінің жаппай әсер етуі, отбасылық қатынастардың бұзылуы, жастардың әлеуметтік мінез-құлқының өзгеруі) ұлт саулығының негізі ретінде есірткіге деген қоғамдық иммунитетті қалыптастыру қажеттігін өзекті етеді.

Әлеуметтік есірткі иммунитетін қалыптастыруға, ең алдымен орта және жоғары білім беру жүйесіндегі жұмыс, мемлекеттік жастар саясаты, мемлекеттік әлеуметтік саясат бағытталуы тиіс. Бұл ретте осы саладағы негізгі бақыт беретін күш тек орталық, жергілікті атқарушы билік органдарының ғана емес, азаматтық қоғам институттарының қызметі болуы тиіс.

Әсіресе балалар мен жастар арасындағы салауатты өмір салтын, есірткісіз өмірді насихаттау мемлекеттік есірткіге қарсы қызметтің ажырамас бөлігі болуы тиіс.

Осы тұрғыда ең ортақ алдын алу іс-шаралары ретінде салауатты өмір салтын

алады әрі қалыптастыруы тиіс. Мемлекет нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күресте азаматтық қоғам институттары, әр түрлі қоғамдық-саяси және үкіметтік емес ұйымдар, жекелеген азаматтар арасында бастамашылықты дамыту және көтермелеу үшін барлық қажетті жағдайларды жасауы қажет. Алдын алу жұмысына мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты орналастыру арқылы үкіметтік емес ұйымдарды неғұрлым белсенді түрде тарту, қызметі психикалық белсенді заттарға тәуелділіктің бастапқы алдын алуға, осы салада ғылыми-талдамалық және зерттеу жұмысына бағытталған жұмыс істеп тұрған қоғамдық ұйымдарды қолдауды жүзеге асыру және жаңаларын құруға белсенді түрде жәрдемдесу қажет.

Дінге сенетіндер мен олардың жақындарының есірткілерді тұрақты түрде қабылдамауын қалыптастыру бойынша діни конфессиялармен тығыз ынтымақтастықты ұйымдастыру қажет.

Нашақорлықтан зардап шегетін адамдарға қатысты өшпенділікті жеңуде мемлекеттің және қоғамдық ұйымдар қызметінің негізгі бағыттарының бірі болуға тиіс.

Аталған іс-шаралар кешені есірткілерге деген қоғамдық иммунитетті қалыптастыруға және қоғамның есірткіге тұншығуының әлеуметтік-мәдени факторларының әсерін төмендетуге мүмкіндік береді.

6. Есірткілерді теріс пайдаланатын адамдарды емдеу және әлеуметтік оңалту

Тәуелсіз сарапшылардың бағалаулары бойынша есірткіні шамадан тыс пайдаланудан Қазақстанда әр тәулікте төрт адам қайтыс болады. Елде соңғы 12 жылда нашақорлықпен ауыратын адамдардың жалпы саны 10 есеге, оның ішінде жасөспірімдер арасында 17 есеге артты, сондықтан да Стратегияның осы саласы қазіргі заманғы әлеуметтік міндеттердің таралуының негізгі тетіктерін зерделеу саласындағы іргелі және қолданбалы зерттеулер бағдарламасын іске асыруды көздейді (ЖҚТБ-АҚТҚ-мен бірге жүретін есірткіге тәуелділік; қылмыстық, діни-экстремистік, террористік ұйымдарға тартумен психологиялық тәуелділік); халықтың аты аталған әлеуметтік міндеттерге (жоғарыда белгіленген) психологиялық тұрақтылығын қалыптастыру технологиясын әзірлеумен және олардың Қазақстан Республикасының аумағына таралуына тиімді түрде тосқауыл қоюды қамтамасыз етумен байланысты зерттеулерді; ПБАЗ-ға тәуелділерді алдын алудың, диагностикалаудың, емдеу мен оңалтудың неғұрлым тиімді технологияларын әзірлеу және НМӨП РФПО базасында Біріккен Ұлттар Ұйымының Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасының (бұдан әрі - БҰҰ ЕҚБ) ресурстық ғылыми-ақпараттық орталығын ұйымдастыруды Орталық Азия елдеріне трансляциялау мақсатында; НМӨП РФПО жанындағы "нашақорлық", "клиникалық психология" және "әлеуметтік психология" мамандықтары бойынша

диссертациялық кеңестерді ұйымдастыруды көздейді;

Қазақстан халқының психикалық және психологиялық денсаулығын (тұрақтылығын) қамтамасыз ету аясында Қазақстан Республикасының заңнамасын одан әрі жетілдіруді жалғастыру, республикада психотерапевтік, консультативтік-психологиялық, әлеуметтік-психологиялық көмек жүйесі қызметін дамыту.

Қазақстан Республикасының құрылымдарын, технологияларын, штаттық қамтамасыз етілуін және материалдық-техникалық базасын, наркологиялық емдеу-алдын алу мекемелерін қазіргі заманғы наркологиялық көмекті ұйымдастырудың заңнамада бекітілген стандарттарына қатаң түрде сәйкес келтіру; қазіргі заманғы әлеуметтік індеттерге тартуға халықтың психологиялық тұрақтылығын қалыптастыруды тікелей қамтамасыз ететін мекемелердің (бөлімшелердің, кабинеттердің) технологиялар, кадрмен қамтамасыз ету құрылымдарын, Қазақстан Республикасының халқына психотерапиялық, консультативтік-психологиялық, әлеуметтік-психологиялық көмек көрсету жүйесін аталған айқындамалар бойынша бекітілген кәсіби стандарттарға сәйкес келтіру;

Наркология, психотерапия, клиникалық және консультативтік психология; наркологиялық, психотерапевтік және медициналық-психологиялық көмек жүйесіндегі әлеуметтік жұмыс бейіндері бойынша мамандарды даярлауға қойылатын жаңа біліктілік талаптарын; жоғарыда аталған мамандарды үздіксіз оқыту бағдарламаларын әзірлеу және бекіту; денсаулық сақтау саласындағы және әлеуметтік саладағы мамандарды қазіргі заманғы есірткіге қарсы технологиялар бейіні бойынша кең ауқымды оқыту; жоғарыда аталған мамандықтар бойынша ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлаудың арнайы жүйесін әзірлеу; перспективті мамандарды шетелдік мамандандырылған оқу орындары мен клиникаларда оқыту; Қазақстан Республикасының мамандандырылған озық оқу орындарында әлеуметтік педагогтарды, мектеп психологтарын, валеологтарды, салауатты өмір салты орталығының қызметкерлерін қашықтықтан оқытуға арналған бейнециклдерді тарату; педагогтар, мектеп психологтары, әлеуметтік педагогтар, әлеуметтік қызметкерлер мен тәрбие және білім беру жүйесіндегі әлеуметтік жұмыс жөніндегі мамандар үшін есірткіге қарсы тақырып бойынша арнайы білім беру циклдерін әзірлеу және жүргізу.

Стратегияны іске асыру барысында Қазақстан Республикасының халқын қазіргі заманғы әлеуметтік індеттерге (ЖҚТБ-АҚТҚ-мен бірге жүретін нашақорлық, қылмыс, терроризм, діни экстремизм) тартуға психологиялық тұрақтылықты қалыптастыруды қамтамасыз ететін тиімді бастапқы алдын алу бағдарламаларымен толыққанды қамтуды; жоғары қатердегі топтарды аты аталған әлеуметтік індеттерге тартуға психологиялық тұрақтылық қасиеттерінің жедел дамуын қамтамасыз ететін бастапқы алдын алу бағдарламаларымен толыққанды қамтуды көздеу қажет; Қазақстан Республикасының барлық оқу орындарында әрбір тест тапсыратын адамның химиялық

және психологиялық тәуелділікке тартылу қатерінің дәрежесін айқындай отырып, аталған қатерді төмендету жөнінде неғұрлым оңтайлы ұсынымдар беру арқылы автоматтандырылған психологиялық тестілеудің арнайы компьютерлік бағдарламаларын әзірлеу және тарату; Қазақстан Республикасының барлық оқу орындарын НМӘП РҒПО-ның ғылыми зертханаларында әзірленген мектепке арналған есірткіге қарсы бейнеқормен және кітапханамен қамтамасыз ету; Орталықтың қызметкерлері әзірлеген отбасылық есірткіге қарсы бейнеқорды қажет ететін барлық адамдарға еркін қолжетімділікті қамтамасыз ету; алдын алу бағытындағы: "Тиімді отбасының өздігінен оқуы", "Тиімді ата-ананың өздігінен оқуы" атты екі ақпараттық оқу құралдарын әзірлеу және таралымдау; Қазақстан Республикасының барлық өңірлерінде белсенді жұмыс істейтін НМӘП РҒПО жанынан психологиялық-педагогикалық алдын алу, оңалту және әлеуметтік қайта бейімдеу ғылыми-эксперименттік зертханасын ұйымдастыру және жабдықтау.

Қайталама алдын алу үшін алдыңғы қатарлы отандық және қарызға алынған шетелдік технологиялардың негізінде (ПБАЗ-ға) тәуелділерді диагностикалаудың, емдеудің, оңалтудың клиникалық стандарттарын әзірлеу және енгізу; әр түрлі шектері бар наркологиялық көмек көрсету бағдарламаларының кең ассортиментін әзірлеу және енгізу; мамандандырылған наркологиялық көмек көрсетудің әр түрлі режимдерін (аутрич, диспансерден тыс, амбулаторлық, жартылай тұрақты, тұрақты, мамандандырылған тұрақты, рецидивтікке қарсы) ұйымдастыру; ПБАЗ-ға тәуелділер контингентін пациенттердің ұзақ және сапалы ремиссиясын, есірткіге тәуелділіктен босатуды (25-30 % дейін) қамтамасыз ететін медициналық-әлеуметтік оңалтудың әр түрлі бағдарламаларымен толыққанды қамту.

Үшінші алдын алу үшін Қазақстан Республикасының наркологиялық көмек көрсету жүйесіне қызметтердің барынша көп мүмкін болатын түр-түрі бар (диагностика мен коморбидтік дерттерді емдеу қоса алғанда) үшінші алдын алудың (зиянды төмендету) әр түрлі бағдарламаларын әзірлеу және енгізу; іс жүзінде есірткілерді егу арқылы тұтынушылардың кемінде 80 %-ын үшінші алдын алу бағдарламаларымен қамту; осы бағдарламаларға үшінші алдын алу бағдарламаларында қамтылған есірткіні тұтынушылардың жалпы санының 20 %-ын ауыстыруды қамтамасыз ете отырып, дәлелді кеңес беру және психотерапия құрауышын, толыққанды емдеу-оңалту бағдарламаларына жыл сайын міндетті түрде қосу; ЖҚТБ-АҚТҚ-ның таралу серпінін және аталған індетке қатысты зиянды төмендету бағдарламаларының бастапқы алдын алу функциясының тиімділігін бақылау мақсатында есірткілерді егу арқылы тұтынатындардың арасында ұдайы эпидемиологиялық қадағалау өткізу.

Емдеу мен оңалтудың бағытына үйлестіру мақсатында психикалық белсенді заттарға тәуелділіктің таралу проблемасының айналасында әлеуметтік саланың ресурстарын (материалдық-техникалық, ұйымдастырушылық, кадрлық, ақпараттық және т.б.) біріктіру; психикалық денсаулық қызметтерінің (наркологиялық,

психиатриялық, психотерапевтік, медициналық-психологиялық) арасында есірткіге қарсы қызметтің бірлескен жоспарларын әзірлеу және оларды орындау кезінде жіті үйлестіруді қамтамасыз ету; аталған проблемаға тікелей және жанама қатысы бар медициналық қызметтердің (наркологиялық, салауатты өмір салтын ұстау орталықтары, АҚТҚ орталықтары, жұқпалы, тері-венерологиялық, терапевтік және басқалары) арасында есірткіге қарсы қызметтің бірлескен жоспарларын әзірлеу; әлеуметтік саладағы есірткіге қарсы қызметтің (денсаулық сақтаудың, білім берудің, тәрбиелеудің бейінді мекемелері, БАҚ, үкіметтік емес және халықаралық ұйымдар, қорлар және басқалары) негізгі агенттерімен бірге бірлескен жоспарлар әзірлеу;

Стратегияны іске асыру барысында нашақорлықты емдеу мен оңалту саласындағы халықаралық ынтымақтастықты жолға қою қажет, НМӘП РФПО базасында Орталық Азия елдеріндегі әлеуметтік саланың есірткіге қарсы бейіндегі мамандарды даярлау үшін халықаралық білім беру орталығын ұйымдастыруды (БҰҰ ЕҚБ-ның тиісті жобасын іске асыру); Республикалық орталықтың базасында орталық азия елдерінде (сондай-ақ БҰҰ ЕҚБ бекітілген стратегиясын іске асыру шеңберінде) халыққа наркологиялық көмек көрсету жүйесін нығайту үшін ПБАЗ-ға тәуелділік проблемасы жөніндегі халықаралық ресурстық (ғылыми-ақпараттық) орталықты ұйымдастыруды көздейді; есірткіге қарсы бағыттағы қолданыстағы және жоспарланып отырған халықаралық жобаларды іске асыруға республикалық наркологиялық мекемелер мен ұлттық үйлестірушілердің белсене қатысуы, наркология және психотерапия бойынша екі халықаралық конференция өткізу.

7. Есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымының жолын кесу

Құқық қорғау және нашақорлық пен есірткі бизнесінің таралуына қарсы іс-қимыл жасауға қатысатын басқа да мемлекеттік органдардың басты назары халықтың есірткі құралдары мен психотроптық заттарға қол жетімділігіне жан-жақты шектеуге бағытталатын болады. Осыған байланысты аталған салада Стратегияның негізгі ұстанымдары елге заңсыз есірткілерді әкелуді болдырмаумен, есірткілерді заңсыз айналымнан тиімді алумен, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңды айналымнан заңсыз айналымға өтуінің алдын алумен б а й л а н ы с т ы б о л а д ы .

Есірткі бизнесіне қарсы күрес саласында мемлекеттің өзіне басты назар аударатын орталық проблемалары контрабанда көлемінің орын алып отырған өсуі мен опиаттар (героин, апиын) мен синтетикалық есірткілердің неғұрлым қауіпті түрлерінің транзиті б о л ы п қ а л у д а .

Республиканың есірткі нарығындағы контрабанда құрамын ескере отырып, шетелдердің, ең алдымен шекара маңындағы елдердің құқық қорғау және арнайы

органдарымен ынтымақтастықты кеңейтуге және тереңдетуге баса назар аударылуы тиіс. Осы мақсаттарда есірткі бизнесіне қарсы күрес саласында, атап айтқанда "бақыланатын жеткізілім" әдісі бойынша бірлескен арнайы операциялар мен іс-шараларды өткізу, қылмыстың кірістерді және басқаларды заңдастыруға қарсы шараларды жүзеге асыру кезінде кең халықаралық ынтымақтастық үшін құқықтық негіздерді құрайтын нормаларды жетілдіруді және бірыңғайлауды жалғастыру. Әртүрлі мемлекеттердің оқу орындарының базасында оқытуды және біліктілікті арттыруды ұйымдастыруда халықаралық ынтымақтастықтың рөлін күшейту. Алда есірткілердің заңсыз айналымына қарсы күрестің ақпаратымен, тәжірибесімен және тәсілдерімен алмасу мақсатында құқық қорғау және арнайы органдар қызметкерлерінің кездесулерін кеңейту және ұдайы жүзеге асыру ісі тұр.

Қатысушысы Қазақстан Республикасы болып табылатын есірткілердің заңсыз айналымына және оларды теріс пайдалануға қарсы күрес саласында екіжақты және көпжақты шарттар мен келісімдер практикалық іске асыруға аударылатын болады. Осыған байланысты Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы, Орталық Азия Одағы және Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы сияқты интеграциялық құрылымдар шеңберінде қабылданған келісімдерге баса назар аударылатын болады.

Ішкі республикалық деңгейде кеден бекеттерін, ҰҚК Шекара қызметінің жекелеген бақылау-өткізу бекеттерін және ішкі істер органдарының "Рубеж-Н" бекеттерін, есірткілердің заңсыз айналымына қарсы күресті жүргізетін республиканың құқық қорғау және арнайы органдарындағы кинологиялық қызметтерді ұйымдастырушылық-кадрлық және техникалық нығайтуды жалғастыру.

Есірткі бизнесіне қарсы күрес жөніндегі арнайы бөлімшелері тиімді жұмысының маңызды шарты жергілікті жерлердегі өзінің құрылымдық бөлімшелерінің қызметін үйлестіретін, олардың қызметінің нәтижелерін талдайтын және жинақтайтын және оны жетілдіру жөнінде шаралар қабылдайтын, осы қызметке әдістемелік басшылық етуді жүзеге асыратын, сондай-ақ ұйымдасқан қылмыстың топтар немесе қылмыстық қоғамдастықтар жасаған есірткілермен байланысты неғұрлым күрделі қылмыстарды ашуға және тергеуге қатысатын орталық аппараттардың бөлімшелерін ұйымдастырушылық-әдістемелік және кадрлық жағынан нығайтуды жалғастыру болып табылады.

Заңсыз ақшалай қаражаттың ұлттық қаржы жүйесіне енуіне жол бермейтін қаржылық реттеудің тиімді режимін қамтамасыз етумен қатар, есірткі бизнесінен алынған ақшаны "жылыстатуға" қарсы күрестің нысандары мен әдістерін жетілдіру қажет. Банк, коммерциялық және басқа да құрылымдарды қылмыстық кірістерді заңдастыру үшін пайдаланғаны үшін жауапкершілік белгіленетін болады, есірткі бизнесінен түсетін заңсыз кірістерді тәркілеуге және есірткінің заңсыз айналымына қарсы күреспен айналысатын бөлімшелерді нығайту үшін тәркіленген активтердің бір бөлігін тартуға қатысты нормалар көзделетін болады.

Алда есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз таралу жолдарын анықтау және жолын кесу мақсатында "Мак", "Допинг", "Канал", "Заслон" және басқа да кешенді жедел алдын алу операцияларын жүргізуді қажетті техникалық қолдаумен қамтамасыз ету, сондай-ақ оларды жүзеге асыру кезінде шетелдердің, ең алдымен шекара маңындағы елдердің құзыретті органдарымен өзара іс-қимыл жасасуды жетілдіру ісі тұр.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есептер комитетінің Нашәқорлықтың ахуалын зерделеу және бағалау жөніндегі ұлттық ақпараттық-талдау орталығын ұйымдастырушылық-кадрлық және техникалық жағынан одан әрі нығайту талап етіледі. Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күресті жүзеге асыратын құқық қорғау және арнайы органдардың бөлімшелерінде компьютерлік және өзге де байланыс түрлерінің жүйелерін кезең-кезеңмен енгізуге қол жеткізу керек.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитетінің жедел қызметі базасында есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымымен байланысты құқық бұзушылықтар, осыған ұқсас қызмет түріне қатысы бар заңды және жеке тұлғалар туралы жедел ақпараттың ведомствоаралық банкін құруды жалғастыру стратегиялық жағынан маңызды болып отыр. Осы ақпарат банкі мемлекетаралық деңгейде жедел ақпаратпен алмасуды одан әрі жетілдірудің негізі болуы тиіс, бірнеше мемлекеттер аумағында әрекет ететін есірткі топтарының қылмыстық қызметінің жолын кесуге бағытталған алыс және жақын шетел елдерінің қатысуымен бірлескен іс-шараларды әзірлеудің және жүзеге асырудың тиімділігін арттыруға ықпал ететін болады. Алдағы уақытта осы ақпарат банкін Ресей Федерациясы Ішкі істер министрлігінің телекоммуникациялық автоматтандырылған жүйесіне қосу туралы мәселені көздеу.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды зерттеу саласында маманданатын сот сараптамасы органдарының бөлімшелерін материалдық-техникалық және кадрлық жағынан нығайту жөніндегі жұмысты жалғастыру қажет.

Кадрларды даярлаудың қолда бар жүйесін жетілдіру дербес бағыт болып табылады.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің (бұдан әрі - ПМ) Академиясы базасында құрылған, Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес жүргізетін құқық қорғау органдарының қызметкерлерін қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру жөніндегі оқу орталығын ұйымдастыру-кадрлық және техникалық нығайтуды жүзеге асыру қажет. Құқық қорғау және арнайы органдардың оқу орындарының жағынан есірткі бизнесіне қарсы күрес саласында жұмыс істеу үшін әр түрлі бейіндегі мамандар даярлау ұйымдастырылатын болады. ПМ Есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитетінің үйлестіруші рөлімен мамандарды даярлаудың қазіргі заманғы жүйесі енгізілетін, оқу процесіне БҰҰ-ның және басқа да шетел мемлекеттерінің білікті сарапшыларын тарту практикасы жалғасатын болады.

Есірткілер жөніндегі ұлттық ақпараттық-талдау орталығы, кинологиялық және оқу орталықтары ІІМ-нің Есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитетімен ұйымдастыру-әдістемелік өзара іс-қимыл жасасады.

Құрамында есірткісі бар өсімдіктерді жоюдың экологиялық жағынан қауіпсіз және тиімді әдістерін құру жөніндегі ғылыми-зерттеу жұмыстарын жалғастыру, ал кейіннен республика аумағында осындай өсімдіктерді оқшаулау және алаңын қысқарту мақсатында олардың нәтижелерін енгізу керек.

Құрамның есірткісі бар өсімдіктерді олардың табиғи өсуінің ірі ошақтарында өнеркәсіптік шикізат ретінде экономикалық жағынан ақталған мүмкіндіктерін қатар зерделеу және оң нәтижелер болған жағдайда тиісті өнеркәсіптік өндірісті жолға қою к е р е к .

Ғылыми-зерттеу, ғылыми-өндірістік және оқу орындары базасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің неғұрлым көкейтесті проблемалары, құрамында есірткісі бар өсімдік шикізатынан жаңа тиімді дәрілік препараттар жасау және басқа да мәселелер бойынша ғылыми тақырыптарды әзірлеу жалғастырылатын болады. Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды табуға арналған жабдықтардың, техниканың, химиялық препараттардың және басқа да құрылғылардың өзіндік өндірісін дамытуға тапсырыс қалыптастырылатын болады, зерттеудің оң нәтижелері алынған жағдайда оларды өнеркәсіптік дайындау жолға қойылады.

Республикамыздың құқық қорғау және арнайы органдарының есірткінің заңсыз айналымы саласындағы келісілген, теңгерімді қызметін жүзеге асыруға қол жеткізу қажет. Олардың материалдық-техникалық жарақтандырылуын және кадрмен қамтамасыз етілуін жақсарту, жұмысты ұйымдастыруды жетілдіру арқылы осы органдардың қызметінің тиімділігін едәуір арттыру үшін тиісті жағдайлар жасалатын б о л а д ы .

Есірткінің заңсыз айналымы мен оларды теріс пайдаланудың жолын кесу жөніндегі іс-шараларды іске асыруды облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және Астана мен Алматы әкімдері жанынан құрылған нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес жөніндегі өңірлік комиссиялар үйлестіретін және бақылайтын болады.

8. Есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың мемлекет белгілеген айналымын тиімді бақылауды қамтамасыз ету

Елде қалыптасып отырған есірткі ахуалын ескере отырып және есірткі мен оларды дайындау технологияларын медициналық емес пайдаланудың таралуының алдын алу мақсатында құрамында есірткі құралдары мен психотроптық заттар бар дәрілік заттар мен препараттарды өндіруді, сақтауды, тасымалдауды және ұтымды медициналық пайдалануды, сондай-ақ оларды ғылыми-зерттеу мақсаттарында пайдалануды реттейтін

заңнамалық және бақылау-технологиялық талаптарды мінсіз сақтаудың бірінші кезектегі маңызы бар.

Бұл үшін есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымына қатаң бақылау орнату, олардың заңды айналымнан заңсыз айналымға түсуін елеулі түрде қысқарту жөнінде шаралар қабылдау қажет.

Мемлекеттің барынша экономикалық пайдасын қамтамасыз ету және олардың "екінші", яғни кейінгі заңсыз айналымын болдырмау мүддесінде заңсыз айналымнан алынған есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды сақтаудың, өткізудің және жоюдың тиісті жағдайларын қайта қарастыру және қамтамасыз ету керек.

Мемлекеттің прекурсорларды дайындауға және пайдалануға пәрменді бақылау орнату туралы мәселесі неғұрлым маңызды мәселелердің қатарында қалып отыр.

Жетілдірілуі жалғастырылатын заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілер жүйесі есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың белгіленген айналымына мемлекеттің тиімді бақылауының негізі болып табылады. Бұдан басқа, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымына тиісті мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру үшін мүдделі мемлекеттік органдар есірткінің айналымы саласында өзара іс-қимыл жасасу және тиісті ведомстволық бақылау жөнінде іс-шаралар әзірлеу керек.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды өндірістік, дәріханалық, ауруханалық, ғылыми және басқа да мекемелерде өндіруді, сақтауды, таратуды және пайдалануды бақылау жүйесінің тиімділігін жетілдіруді және арттыруды қамтамасыз ету қажет. Құрамында есірткісі бар дәрілік препараттарды және прекурсорларды өндіру, сатып алу, сату жүйесі қоғамның құрамында есірткісі бар дәрілік препараттар мен шикізатқа қажеттігін (квотасын) анықтауға, осы саладағы барлық қызмет түрлерін лицензиялауға негізделетін болады. Осыған орай, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымына байланысты қызметтің лицензияланатын түрлерін мемлекеттік бақылауды қамтамасыз ету, уәкілетті органдардың қызметін үйлестіруді жақсарту жөніндегі қосымша шаралар кешені қабылданатын болады.

Нақты шаралар бақылаудың техникалық базасын жетілдіруге, атап айтқанда заттардың тізімдік мәртебесін айқындауға, тізімдік мәртебені айқындаудың төтенше немесе жеңілдетілген рәсімдерін қолдануға қатысты базасына бағытталатын болады.

Есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың экспорт-импортына және транзитіне бақылауды жүзеге асыру мақсатында қабылданған ұлттық нормативтік құқықтық актілер туралы өзара ақпарат алмасу арқылы БҰҰ-ның Есірткіні бақылау жөніндегі халықаралық комитетімен неғұрлым тығыз байланыс орнату керек.

Химиялық өнеркәсіптегі жұмыстың жай-күйін талдау негізінде ұлттық және

халықаралық деңгейлерде мүдделі тараптарды экспорт туралы алдын ала хабардар етуді кеңінен қолдана отырып, прекурсорларды өндіруді, оларды сатуды, экспорттауды, импорттауды бақылаудың тиімді жүйесінің әзірленуі тиіс. 1998 жылғы "Есірткі құралдарының және психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы" БҰҰ Конвенциясының 13-бабына сәйкес зертханалық жабдықтарды сатуға бақылауды қамтамасыз ету және прекурсорларды заңсыз дайындаудың, импортын, экспортын, айналымын, таралуын және заңды айналымнан заңсыз айналымға өтуін болдырмау жөнінде шаралар қабылдау керек.

9. Ұйымдастырушылық және ресурстық қамтамасыз ету

Стратегияны іске асыруды ұйымдастырушылық және ақпараттық қамтамасыз ету ПМ-нің Есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитетіне, мүдделі мемлекеттік органдарға, Астана, Алматы қалаларының, облыстардың әкімдеріне, сондай-ақ олардың өкілеттіліктері мен мәртебесіне сәйкес нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрес жөніндегі өңірлік комиссияларға жүктеледі. Уәкілетті орган - ПМ-ның Есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитеті жыл сайын Қауіпсіздік Кеңесінің отырысында республикадағы есірткі ахуалы, оны тұрақтандыру жөніндегі шаралар туралы баяндап, Стратегияны іске асыру барысы туралы есеп беретін болады.

Стратегияны іске асыруды қаржылық және материалдық-техникалық қамтамасыз ету жыл сайын республикалық және жергілікті бюджеттерде көзделетін қаражаттың, демеушілік және қайырымдылық көмек ретінде келіп түсетін қаражаттың есебінен және олардың шегінде, мемлекеттік емес ұйымдар мен жеке тұлғалардың қаражаты есебінен, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымының, басқа да халықаралық ұйымдар мен шетелдік мемлекеттердің қаржылық және өзге де техникалық көмектері есебінен жүзеге асырылатын болады.

10. Күтілетін нәтижелер

Стратегияның мақсаттарына қол жеткізудің тиімділігі барлық мүдделі мемлекеттік органдардың, қоғамдық бірлестіктердің және қалың жұртшылықтың оның негізінде Қазақстан Республикасындағы нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің өңірлік және салалық бағдарламаларын әзірлеуге барынша бірігуі жағдайларына б а й л а н ы с т ы б о л а д ы .

Толық көлемде қаржыландыру және Бағдарламаларды кезең-кезеңмен іске асыру кезіндегі орындаушылардың жауапкершілігі мынадай нәтижелерге қол жеткізуге м ү м к і н д і к б е р е д і :

- 1) проблеманың жедел мониторингі және тиімді ден қою;
- 2) есірткіге тәуелді науқастарды оналту және қайта әлеуметтендіру үшін неғұрлым

қ о л а й л ы

ж а ғ д а й л а р

ж а с а у ;

3) есірткінің заңсыз айналымы деңгейін төмендету және онымен байланысты қылмысты бейтараптандыру ;

4) мемлекеттік билік органдарымен, жергілікті өзін өзі басқару ұйымдарымен және қоғамдық ұйымдармен нашақорлықтың алдын алу мәселелері бойынша өзара іс - қ и м ы л д ы к е ң е й т у ;

5) нашақорлықтың алдын алу, есірткіге тәуелді адамдарды емдеу және оңалту, есірткі бизнесіне қарсы күрес саласындағы Қазақстан Республикасының іс-қимылдарын мүдделі халықаралық ұйымдармен үйлестіруді арттыру.